

**Vitosha
Research**

ОБЩЕСТВЕНИТЕ НАГЛАСИ КЪМ МЕДИИТЕ - СТРУКТУРА И ДИНАМИКА

София
Февруари 1999

Настоящият социологически анализ се базира на получените емпирични данни от изследванията на общественото мнение, проведени от Центъра за изследване на демокрацията през месец май 1998 и месец февруари 1999 година. Той анализ има за цел да очертае вътрешната структура на информационното пространство в страната и степента на въздействие на средствата за масово осведомяване върху българското общество. Анализира се и динамиката и промените в обществените нагласи към медиите за период близо от една година. В доклада са очертани редица ключови предпоставки и проблеми, стоящи в основата на функционирането на средствата за масово осведомяване в България. Основните тематични кръгове, в които се разгръща настоящият анализ са:

- ниво и динамика на общественото доверие към медиите;
- отношенията медии - гражданско общество;
- ролята на държавата и нейното въздействие върху дейността на медиите;
- гражданският контрол и обществените гаранции за свободата на словото;
- характер и степен на обективност на предлаганата от медиите информация.

Централният акцент в доклада е поставен върху начина, по който се изграждат и регулират отношенията между четвъртата власт и държавата, тъй като автономността на средствата за масово осведомяване един от ключовите белези за степента на развитост на гражданското общество в България.

1. Обществено доверие към медиите

За оценка на общественото доверие са конструирани индекси, които варират от -2 до +2. Индекси, чиито стойности са отрицателни са индикатор за преобладаване на недоверието, а положителните стойности отразяват доминиращо доверие сред българските граждани към медиите. От Таблица 1 се вижда, че първите две места в тази класация трайно се заемат от Българската национална телевизия и радио. Индексите на доверие към тях са значително по-високи отколкото към другите медии в страната. Следват международните телевизионни канали, пресата и частните ефирни телевизии. Спрямо тях и недоверието е значително представено. На дъното в структурата на общественото доверие се нареждат българските частни и международните радиостанции. Най-нисък е индексът на доверие към българските частни кабелни телевизии - 0,26.

Таблица 1 Доверие към средствата за масово осведомяване:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Българска национална телевизия	1,08	0,97
Българско национално радио	0,99	0,87

Български вестници и списания	0,60	0,43
Международни телевизионни канали	0,75	0,51
Български частни ефирни телевизии	0,62	0,40
Български частни радиостанции	0,65	0,37
Международни радиостанции	0,63	0,35
Български частни кабелни телевизии	0,50	0,26

Българската национална телевизия се ползва с най-голямо доверие сред всички медии в страната

Както в средата на 1998, така и в началото на настоящата година Българската национална телевизия се ползва с значима обществена подкрепа. През месец май 1998 година индексът на доверие към Българската национална телевизия е 1,08, което е индикатор за едно положително отношение към нейната дейност. В същия момент една малка част от запитаните (всеки десети) са изразили недоверие към нея.

За периода май 1998 - февруари 1999 година е регистриран известен спад на доверието към Българската национална телевизия. Въпреки това, и през пролетта на настоящата година тази електронна медия получава най-висок индекс на доверие - 0,97 (Виж *Таблица 1*).

От гледна точка на образователната структура на българското население не са регистрирани съществени различия в отношението към Българската национална телевизия. Все пак, недоверието към нея е по-силно изразено сред висшистите, отколкото сред останалите образователни групи - индексът при тях е 0,80 спрямо 1,01 при средните. Младите хора в страната са значително по-критично настроени към дейността на тази електронна медия, отколкото възрастните. Етническата принадлежност също оказва известно влияние върху формирането на мненията на гражданите. Така например, сред представителите на турския етнос индексът на доверие към Българската национална телевизия е 0,63. Докато сред българите е 1,00, а сред циганите - 1,18.

Политическите идентификации също оказват въздействие върху формирането на мненията на запитаните. Най-голямо е доверието към тази електронна медия сред електората на ОДС - през февруари 1999 индексът е 1,13. За разлика от тях, гласоподавателите на БСП и Евролевицата са значително по-критично настроени. В началото на настоящата година една пета от електоратите на двете леви политически сили са изразили недоверие към Българската национална телевизия. Още по-нисък е индексът на доверие сред избирателите на ОНС - 0,65 (Виж *Таблица 2*).

Доверието към Българското национално радио обхваща над две трети от гражданите

Обществената подкрепа за Българското национално радио е не по-малко значима от тази за телевизията. Над две трети от гражданите дават положителна оценка за неговата дейност като стойността на индекса е много висока - 0,87 (Виж *Таблица 1*). През февруари 1999 година едва 17% от всички запитани са изразили недоверие към дейността на тази медия. Спрямо средата на предходната година техният дял е нараснал минимално.

Социалният профил на гражданите, които са изразили отрицателна

оценка за дейността на тази електронна медия има няколко характерни черти. И през февруари 1999 индексът на доверие към Българското национално радио е най-нисък сред хората със средно и по-ниско образование, пенсионерите и столичани, гражданите с висок жизнен стандарт, а също и сред турците. С увеличаването на възрастта намалява и подкрепата за тази електронна медия. Недоверието към Българското национално радио е по-малко сред младите хора, отколкото сред тези над 60 години.

Политическите идентификации оказват слабо влияние върху мненията на гражданите. Доверието към Българското национално радио е равномерно разпределено сред избирателите на парламентарно представените сили в страната. Същото е валидно и за недоверието. Все пак са налице две изключения от това общо правило. Сред електоратите на БСП и ОНС положителните оценки за дейността на тази медия са по-малко. Индексът на доверие сред тях е 0,90 и съответно - 0,67 (докато сред избирателите на ОДС е 1,01). Подобно твърдение се отнася и за гражданите, които попадат в групата на негласуващите (Виж *Таблица 2*).

Както в средата на 1998, така и в началото на настоящата година, Българската национална телевизия и радио се намират в челото на класацията на общественото мнение. Техният индекс е значително по-висок от този на всички останали информационни източници в страната. Държавните електронни медии имат по-голям обществен авторитет и внушават по-силно доверие на аудиторията отколкото останалите информационни източници в страната.

С по-малка подкрепа, но също така висока от гледна точка на обществото като цяло, се ползва българската преса. През май 1998 индексът на доверие към печатните издания в страната е 0,60, докато през февруари 1999 - 0,43 (Виж *Таблица 1*).

По-отношение на пресата, за разлика от радиото и телевизията, отрицателните оценки са значително по-разпространени. В средата на миналата година близо една четвърт от запитаните нямат доверие на излизащите у нас вестници и списания. Нещо повече, за последните десет месеца техния брой е нараснал с 6%.

Сред запитаните преобладава доверието към пресата. Същевременно, една не малка част от гражданите нямат доверие в излизащите у нас вестници и списания.

Пресата се подкрепя в значително по-малка степен от възрастните граждани, отколкото от младите. Индексът на доверие сред хората над 50 години е 0,30, докато сред тези до 19 години - 0,54. Подобна зависимост е регистрирана и според образователното ниво. Недоверието към печатните издания е значително по-голямо сред висшистите, отколкото сред хората със средно и по-ниско образование. Сред жителите на големите градове и столицата положителните оценки за пресата са по-разпространени, отколкото сред живеещите на село. С нарастване на материалното благосъстояние на гражданите се увеличава и доверието към печатните издания. Работещите в по-голяма степен подкрепят този тип информационни източници отколкото учащите и пенсионерите. Като цяло доверието към българската преса е равномерно

разпределено сред избирателите на политическите сили в страната. Както сред електората на ОДС, така и сред тези на БСП и Евролевицата индексът е в рамките на 0,45 (Виж *Таблица 2*).

На следващо място в класацията на общественото мнение се нареждат международните телевизионни канали. През февруари 1999 индексът на доверие към тях е 0,51. Въпреки същественото му намаление за последната година този род информационни източници се ползват с подкрепата на една съществена част от българските граждани.

Индексът на доверие към този род информационни средства е значително по-висок сред младите хора - 0,68 спрямо 0,36 сред тези на възраст от 50 до 59 години. Сред хората над 60 годишна възраст преобладава недоверието - съответно индексът приема отрицателни стойности. С увеличаване на образованието нараства и подкрепата за международните телевизионни канали. Така например, индексът на доверие сред хората с ниски образователни степени е -0,03, докато сред висшистите - 0,80. С намаляването на размера на населеното място стойностите на индекса също намаляват - 0,71 за столичани срещу 0,29 за живеещите в селата. Сред хората с добро и много добро финансово положение индекса на доверие е много висок - 1,00. Обратно, сред тези с лошо и много лошо материално състояние преобладава недоверието към международните телевизионни канали. Учащите и работещите изразяват значително по-голяма подкрепа за тези информационни средства отколкото безработните и пенсионерите. Сред избирателите на ОДС преобладава доверието - стойността на индекса е 0,70. Обратно, сред електората на Демократичната левица доминиращо е недоверието - стойността на индекса е -0,24.

Следват българските частни ефирни телевизии. Докато през май 1998 индексът на доверие към тях е бил 0,62, то в началото на настоящата година е 0,40.

В общественото отношение към тях са регистрирани следните емпирични зависимости. Сред младите хора доверието е изключително високо - над 0,50. Сред възрастните преобладава недоверието - -0,14. Положителните оценки за частните ефирни телевизии са значително по-разпространени сред столичани, отколкото сред живеещите в малките градове и селата. Същото е валидно и според жизнения стандарт. Гражданите с тежко материално положение имат значително по-малко доверие отколкото тези в добро финансово състояние. Сред учащите индексът на доверие към частните ефирни телевизии е най-висок (0,69) спрямо всички социални групи. Същото е валидно и за избирателите на ОДС.

През февруари индекса на доверие към българските частни радиостанции е 0,37. Спрямо пролетта на предходната година регистрираме съществен отлив на подкрепа за този род информационни източници.

Индексът на доверие към тези информационни средства е значително по-висок сред младите хора, столичани, хората с висок жизнен стандарт, учащите и работещите, избирателите на ОДС и Евролевицата отколкото сред възрастните, живеещите в малките градове и селата, с лошо материално състояние, пенсионерите и безработните, електоратите на ОНС и Демократичната левица.

В началото на настоящата година на последните две места в класацията на общественото мнение са международните радиостанции и българските частни кабелни телевизии. При тях индексите на доверие са с най-ниски стойности - 0,35 и съответно - 0,26 (Виж *Таблица 1*).

Доверието към международните радиостанции е преобладаващо и съответно индексът приема стойности над 0,50 сред хората до 40 години, висшистите, софиянци, гражданите със среден и висок жизнен стандарт, учащите и работещите, избирателите на ОДС и БББ. Недоверието към тези информационни средства е съществено представено сред хората над 50 години, с ниски образователни степени, живеещи в малките населени места, с лошо материално положение, безработните и пенсионерите, електоратите на Демократичната левица и Евролевицата. Съответно сред тези социални категории индексът клони към нула или заема отрицателни стойности.

Частните кабелни телевизии у нас се подкрепят преди всичко от младите хора, среднистите и тези с полувисше образование, жителите на провинциалните градове, тези с нормален за страната жизнен стандарт, учащите и работещите, турците и българо-мохамеданите. Недоверието към тези информационни средства преобладава сред хората над 60 години, софиянци, гражданите с висок жизнен стандарт и пенсионерите. Съответно сред тези групи граждани индексът на доверие към частните кабелни телевизии е отрицателен.

Според над две трети от гражданите “Канал 1” е телевизионната програма, която най-вече трябва да бъде гледана. Едва 4% от запитаните са посочили “Ефир 2”, а 9% - “Нова телевизия”. Практически незначителен е дялът на далите отговора “Телевизия 7 дни” - само 1%.

Обществените нагласи към радиостанциите в страната изявяват като едноличен лидер “Хоризонт”. Според близо половината от гражданите това е програмата, която най-вече трябва да бъде слушана. На второ, но посочено само от 8% е “Дарик радио”. Според 6% от запитаните програма “Христо Ботев” най-вече трябва да бъде слушана, а според други 3% - “FM+”.

Докато при телевизионните канали и радиостанции има ясно изразени обществени предпочитания, то при пресата картината е различна. Тук са налице две особености. На първо място - читателският интерес на гражданите е концентриран към два всекидневника. **Всеки трети**

запитан е посочил “Дневен труд”, а една четвърт - вестник “24 часа”. Втора ключова особеност на българската преса е, че печатните органи на големите политически сили получават незначително количество отговори.

Таблица 2 Доверие към средствата за масово осведомяване:

	Българско национално радио		Български частни радиостанции		Български вестници и списания		Българска национална телевизия	
	май '98	февр. '99	май '98	февр. '99	май '98	февр. '99	май '98	февр. '99
Възрастова група								
18 – 19 години	0,91	0,96	0,78	0,78	0,67	0,54	1,07	1,04
20 – 29 години	0,98	0,73	0,80	0,65	0,51	0,47	1,13	0,98
30 – 39 години	1,00	0,90	0,88	0,76	0,60	0,50	1,08	0,94
40 – 49 години	0,91	0,96	0,67	0,44	0,62	0,52	1,04	1,06
50 – 59 години	1,09	0,88	0,49	0,20	0,65	0,33	1,15	0,91
60 – 69 години	1,00	0,89	0,52	-0,03	0,63	0,32	1,02	0,93
70 – 79 години	0,96	0,80	0,04	-0,24	0,42	0,31	1,01	0,94
над 80 години	1,00	1,00	0,50	-0,11	0,94	0,91	1,27	1,26
Образование								
По-ниско от средно	0,95	0,79	0,31	0,11	0,51	0,32	1,04	0,93
Средно	0,98	0,90	0,80	0,52	0,64	0,51	1,12	1,01
Полувисше	1,12	1,08	0,67	0,05	0,81	0,73	1,30	1,11
Висше	1,08	0,86	0,91	0,53	0,62	0,14	0,98	0,80
Местоживееие								
София	0,95	0,77	0,82	0,64	0,53	0,24	0,97	0,89
Голям град	1,04	0,88	0,80	0,36	0,60	0,46	1,14	0,95
Малък град	1,00	0,94	0,62	0,35	0,66	0,51	1,14	1,05
Село	0,95	0,85	0,40	0,24	0,55	0,43	1,03	0,98
Материално положение								
Много добро	-	-1,67	-	-1,67	-	-1,33	-	-0,67
Добро	-	0,95	-	0,53	-	0,68	-	1,15
Нито добро - нито лошо	-	0,98	-	0,56	-	0,47	-	1,06
Лошо	-	0,82	-	0,30	-	0,33	-	0,87
Много лошо	-	0,77	-	0,13	-	0,44	-	0,94
Социална група								
Учаци	1,06	0,86	0,86	0,91	0,62	0,40	1,17	0,92
Работещи	1,02	0,87	0,81	0,55	0,65	0,44	1,11	0,98
Безработни	0,86	0,86	0,56	0,49	0,48	0,49	1,08	0,98
Пенсионери	0,98	0,85	0,29	-0,10	0,56	0,36	1,02	0,93
Политически вот								
ОДС	1,11	1,01	0,98	0,61	0,77	0,49	1,24	1,13
Демократична	0,92	0,90	0,15	-0,13	0,55	0,57	1,04	0,88

левица								
ОНС	1,12	0,67	0,53	0,00	0,96	0,31	1,15	0,65
Евролевица	1,06	1,00	0,25	0,65	0,57	0,43	1,06	0,88
БББ	1,18	1,56	0,63	1,00	0,64	1,11	0,82	1,56
Други партии	1,18	0,95	0,70	0,36	0,42	0,46	0,95	1,10
Няма да гласува	0,86	0,69	0,50	0,34	0,40	0,29	0,97	0,89
Етническа принадлежност								
Българин	0,99	0,91	0,69	0,38	0,58	0,44	1,07	1,00
Турчин	1,07	0,52	0,23	0,04	0,83	0,23	1,11	0,63
Българо-мохамеданин	1,30	0,85	0,70	0,78	0,95	0,17	1,38	0,34
Циганин	0,61	0,53	0,32	0,23	0,20	0,75	1,05	1,18

Таблица 3 Доверие към средствата за масово осведомяване:

	Български частни ефирни телевизии		Български частни кабелни телевизии		Международни радиостанции		Международни телевизионни канали	
	<i>май '98</i>	<i>фев. '99</i>	<i>май '98</i>	<i>фев. '99</i>	<i>май '98</i>	<i>фев. '99</i>	<i>май '98</i>	<i>фев. '99</i>
Възrastова група								
18 – 19 години	0,81	0,73	0,56	0,59	0,84	0,79	1,09	0,95
20 – 29 години	0,63	0,56	0,55	0,45	1,00	0,51	1,10	0,73
30 – 39 години	0,85	0,69	0,70	0,38	0,79	0,47	0,78	0,68
40 – 49 години	0,69	0,45	0,56	0,33	0,50	0,65	0,78	0,67
50 – 59 години	0,49	0,24	0,37	0,22	0,52	0,17	0,68	0,36
60 – 69 години	0,54	0,14	0,24	-0,08	0,35	-0,07	0,07	-0,03
70 – 79 години	0,06	-0,14	-0,20	-0,30	-0,19	-0,52	-0,34	-0,59
над 80 години	0,50	0,00	0,00	-0,33	0,44	-0,50	0,00	-0,50
Образование								
По-ниско от средно	0,34	0,17	0,30	0,15	0,05	-0,09	0,31	-0,03
Средно	0,74	0,51	0,58	0,31	0,82	0,41	0,88	0,64
Полувисше	0,78	0,23	0,55	0,40	0,74	0,63	0,91	0,71
Висше	0,74	0,41	0,56	0,13	1,00	0,78	1,09	0,80
Местоживееене								
София	0,73	0,56	0,44	0,02	0,94	0,69	0,95	0,71
Голям град	0,72	0,43	0,48	0,40	0,63	0,44	0,83	0,60
Малък град	0,61	0,38	0,65	0,26	0,63	0,23	0,77	0,44
Село	0,31	0,19	0,20	0,14	0,28	0,05	0,42	0,29
Материално положение								
Много добро	-	-1,33	-	-1,50	-	1,00	-	1,00
Добро	-	0,61	-	0,43	-	0,52	-	0,79

Нито добро - нито лошо	-	0,48	-	0,33	-	0,60	-	0,76
Лошо	-	0,34	-	0,19	-	0,29	-	0,46
Много лошо	-	0,25	-	0,15	-	-0,17	-	-0,09
Социална група								
Учащи	0,89	0,69	0,81	0,49	1,00	0,90	1,20	1,06
Работещи	0,73	0,48	0,60	0,37	0,80	0,54	0,89	0,71
Безработни	0,47	0,52	0,45	0,30	0,55	0,29	0,76	0,44
Пенсионери	0,34	0,03	0,08	-0,08	0,07	-0,14	-0,18	-0,06
Политически вот								
ОДС	0,92	0,65	0,75	0,41	1,01	0,56	1,08	0,70
Демократична левица	0,21	0,01	0,23	0,00	0,00	-0,24	-0,14	-0,24
ОНС	0,37	0,11	0,18	0,19	0,76	0,42	1,00	0,55
Евролевица	0,48	0,39	0,40	-0,33	0,43	0,24	0,40	0,60
БББ	0,50	0,44	0,29	0,13	0,20	1,20	-0,20	1,33
Други партии	0,12	0,53	0,44	0,42	0,64	0,48	0,71	0,77
Няма да гласува	0,44	0,32	0,31	0,15	0,29	0,16	0,53	0,34
Етническа принадлежност								
Българин	0,66	0,41	0,54	0,24	0,66	0,34	0,78	0,49
Турчин	0,00	0,17	-0,33	0,38	0,58	0,64	0,73	0,65
Българо- мохамеданин	1,00	0,58	1,00	0,64	0,50	0,31	0,25	0,69
Циганин	0,21	0,25	-0,06	0,31	-0,45	-0,57	0,00	0,44

2. Медиите и гражданското общество

За оценка на обществените нагласи към дейността на медиите са конструирани индекси, които варират от -2 до +2. Индекси, чиито стойности са отрицателни са емпиричен индикатор за преобладаване на несъгласие. Положителните стойности отразяват доминиращо съгласие сред българските граждани към средствата за масово осведомяване.

От Таблица 4 ясно се вижда изразената категоричност на общественото мнение по въпроса за гражданското участие в дейността на средствата за масово осведомяване. Индексът на съгласие с твърдението, **че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани е изключително висок**. Една незначителна част от запитаните застъпват противоположната теза по въпроса - само 15%.

За изследвания период не са регистрирани съществени промени в горните становища. Съответно индексът на съгласие остава стабилен във времето - 1,04 през май 1998 и 1,07 през февруари 1999 година.

Таблица 4 Степен на съгласие с изброените твърдения:

	май '98	февруари '99
Медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновенните граждани	1,04	1,07
Радиото, телевизията и пресата би трябвало да са свързани в по-голяма степен с проблемите на обикновените граждани	1,64	1,64
Журналистите предизвикват дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората	0,66	0,56
Журналистите информират своевременно обществеността за належащите проблеми на хората	0,87	0,82
Журналистите привличат широк кръг хора за участие в дискусии	1,04	1,04

Сред запитаните преобладава становището, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани.

Налице са няколко емпирични зависимости между мненията за гражданското участие в дейността на медиите и социално-груповата принадлежност на респондентите.

За изследвания период сред най-младите подкрепата за твърдението, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените хора е нараснала съществено - индексът на съгласие през май 1998 е 0,65, докато през февруари 1999 - 1,32. Сред възрастните обаче, не е регистрирана подобна тенденция. Както в средата на миналата година, така и в началото на настоящата стойността на индекса е 1,12. Представителите на етническите малцинства в страната - турци, цигани, българо-мохамедани - са много по-категорични в своите оценки, отколкото останалите. Болшинството от тях споделят твърдението, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани. Последното становище е много по-често подкрепяно от хората със средно и пониско образование, отколкото от висшистите. Съответно индексът на съгласие сред първите две образователни категории е значително по-висок - 1,10. Налице е подобна зависимост и според населеното място. С неговото намаляване расте подкрепата за твърдението, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на гражданите. Така например, ако индексът на съгласие сред столичани е 0,97, то при живеещите в селата той е 1,10.

Най-силна статистическа връзка е регистрирана между горното мнение и икономическия статус. Българите, които са в тежко финансово положение са много по-склонни да защитават твърдението, че медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани, отколкото всички останали имуществени категории. Съответно, сред тях индексът на съгласие е значително по-висок - 1,25 (Виж Таблица 5).

Според общественото мнение отношенията между гражданското общество и медиите трябва да са устойчиви и взаимно подкрепящи се.

Проведените изследвания еднозначно регистрират състояние на общественото мнение, според което е необходимо засилване на връзките между гражданското общество и средствата за масова информация. По този въпрос в българското общество практически е налице пълен консенсус. Аргумент в подкрепа на тази теза е липсата на каквато и да е промяна в нагласите на гражданите за периода май

1998 - февруари 1999 година (Виж *Таблица 4*).

Според близо 80% от запитаните радиото, телевизията и пресата би трябвало да са свързани в по-голяма степен с проблемите на обикновените граждани. Съответно, индексът на съгласие с последното твърдение е изключително висок - 1,64. Несъгласните с тази теза са една незначителна величина.

Пълната подкрепа и изразената категоричност на становището, че медиите трябва да насочат своето внимание към проблемите на обикновените граждани обхваща в еднаква степен всички възрастови, образователни, електорални, статусни и етнически групи в българското общество. Изключение от това общо правило правят единствено най-младите, учащите, избирателите на ОНС и българо-мохамеданите. Сред тези социални категории индексът на съгласие с последното твърдение е по-нисък - средно 1,50 (Виж *Таблица 6*).

Като цяло обществените оценки за професионалната дейност на журналистите са умерено положителни. Получените емпирични данни показват, че според общественото мнение е налице откритост на журналистическата общност за проблемите на гражданското общество. От *Таблица 4* ясно се вижда, че индексът на съгласие с тезата - журналистите предизвикват дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората е висок - 0,66 през май 1998 и 0,56 през февруари 1999. Още по-голямо съгласие регистрираме и спрямо твърдението, че те своевременно информират обществеността за най-важните от тях - 0,82. Стойността на индекса нараства още повече по отношение на мнението, че журналистите привличат широк кръг от хора за участие в дискусии - 1,04.

Отрицателни становища по тези ключови въпроси на гражданското участие в дейността на средствата за масово осведомяване са изразили малък брой граждани. През февруари 1999 година неподкрепящите тезата, че журналистите предизвикват дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората са едва 12%. Несъгласните с твърдението, че журналистите информират своевременно обществеността за най-належащите от тях са 19%. А тези, които не споделят мнението, че журналистите привличат широк кръг хора за участие в дискусии са 27%.

За изследвания период са налице незначителни промени в разпространението на горните мнения сред българските граждани. Съответно, индексите на съгласие с тях са останали в рамките на стойностите, регистрирани през май 1998 година.

Социалният профил на гражданите, които не подкрепят последните три твърдения има своите типични, при това устойчиви във времето, черти. През февруари 1999 година в тази категория преобладават хората от критичните възрасти - най-младите и най-възрастните; пенсионерите, но и работещите; социално слабите - безработните, ниско платените и бедните; с нисък, но също така и с много висок

образователен ценз; представителите на етническите малцинства - турци, цигани, българо-мохамедани. Сред тези социални групи индексите на съгласие с последните три твърдения са значително по-ниски отколкото сред останалите граждани. И в този момент политическите идентификации не оказват съществено влияние при формирането на тези мнения. По-скоро, водещите фактори формиращи тези становища са от друг порядък - преди всичко икономически и финансов, но също и възрастов, образователен и етнически (Виж Таблица 7, Таблица 8, Таблица 9).

Според болшинството от запитаните дейността на медиите трябва да бъде отворена за контрол от страна на гражданите.

Получените емпирични данни говорят за висока степен на отвореност на средствата за масово осведомяване към проблемите на гражданското общество. Същевременно, все още са налице непрозрачни зони от дейността на българските медии, неподлежащи на въздействие от страна на гражданите. Налице е известна степен на самозатваряне; начин на функциониране, който се характеризира с недостатъчна прозрачност и възможности за граждански контрол.

Според общественото мнение институционалното оформяне на журналистическата общност е адекватното средство за нейното успешно професионално развитие. През февруари близо една трета от запитаните споделят мнението, че съществуващите сдружения и фондации на журналисти са полезни за защита на техните интереси. А според 20% те са гарант и защитник на свободата на словото в нашата страна. Не съществува негативно отношение към различните организационни форми на журналистическата общност. Едва 3% от запитаните споделят мнението, че те осигуряват бързо забогатяване на нечестни хора. Практически несъществен е делът на защитниците на твърдението, че тези сдружения и фондации са средство за изпиране на “мръсни пари”.

Като цяло общественото мнение е изключително толерантно и положително настроено към институционалната структура на журналистическата колегия. Според него сдружаването на журналистите е гарант за свободата на словото в нашата страна и тяхно неотменимо гражданско право.

Същевременно, проведените изследвания показват една категоричност и строгост на обществените оценки относно санкциите, които би трябвало да се налагат на журналисти, оповестили невярна информация. Идентифицира се определена градация, според силата на наказанията, които трябва да бъдат приложени към тях. През февруари според 81% от запитаните на некоректните журналисти би трябвало да се налагат административни наказания от медията, в която работят. Според 76% ако се докаже, че са виновни, те би трябвало да бъдат осъдени да платят гражданско обезщетение. Над половината от гражданите смятат, че журналистите, оповестили невярна информация би трябвало да се наказват по съдебен ред (в това число 24% изискват да им са наложи ефективна наказателна присъда). Всеки трети запитан, споделя мнението, че би трябвало да им се забрани да упражняват журналистическата

професия. Едва 21% подкрепят становището, че журналистите не е необходимо да се наказват, след като вече са се компроментирали публично.

За периода май 1998 - февруари 1999 година тези обществени оценки не са се променили съществено, а обществената нетърпимост и необходимостта от контрол (включително и граждански) по отношение на журналисти, неспазващи професионалния етос е нараснала.

Таблица 5 Медиите не отразяват в достатъчна степен мнението на обикновените граждани:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
<i>Възрастова група</i>		
18 – 19 години	0,65	1,32
20 – 29 години	0,94	1,01
30 – 39 години	0,97	1,14
40 – 49 години	1,10	0,96
50 – 59 години	1,07	1,14
60 – 69 години	1,12	1,12
70 – 79 години	1,15	1,13
над 80 години	1,09	0,63
<i>Образование</i>		
По-ниско от средно	1,07	1,14
Средно	1,06	1,06
Полувисше	1,02	1,26
Висше	0,91	0,82
<i>Местоживееене</i>		
София	0,92	0,97
Голям град	0,83	1,03
Малък град	1,19	1,16
Село	1,10	1,10
<i>Материално положение</i>		
Много добро	-	-0,33
Добро	-	1,11
Нито добро - нито лошо	-	0,97
Лошо	-	1,08
Много лошо	-	1,25
<i>Социална група</i>		
Учащи	0,90	0,89
Работещи	1,02	1,07
Безработни	1,05	1,06
Пенсионери	1,13	1,12
<i>Политически вот</i>		
ОДС	0,91	1,07
Демократична левица	1,24	1,10

ОНС	1,18	1,32
Евролевица	1,11	0,78
БББ	0,55	1,22
Други партии	1,24	1,04
Няма да гласува	1,10	1,10
Етническа принадлежност		
Българин	1,05	1,08
Турчин	0,81	1,11
Българо-мохамеданин	1,40	1,41
Циганин	1,19	0,82

Таблица 6. Радиото, телевизията и пресата би трябвало да са свързани в по-голяма степен с проблемите на обикновените граждани:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	1,31	1,56
20 – 29 години	1,67	1,58
30 – 39 години	1,65	1,65
40 – 49 години	1,62	1,61
50 – 59 години	1,61	1,65
60 – 69 години	1,71	1,74
70 – 79 години	1,69	1,64
над 80 години	1,54	1,78
Образование		
По-ниско от средно	1,65	1,70
Средно	1,65	1,60
Полувисше	1,65	1,65
Висше	1,59	1,64
Местоживееене		
София	1,62	1,65
Голям град	1,60	1,56
Малък град	1,65	1,71
Село	1,67	1,67
Материално положение		
Много добро	-	1,00
Добро	-	1,58
Нито добро - нито лошо	-	1,65
Лошо	-	1,58
Много лошо	-	1,74
Социална група		

Учащи	1,61	1,56
Работещи	1,64	1,63
Безработни	1,64	1,57
Пенсионери	1,67	1,68
Политически вот		
ОДС	1,65	1,68
Демократична левица	1,61	1,82
ОНС	1,62	1,55
Евролевица	1,58	1,75
БББ	1,60	2,00
Други партии	1,71	1,60
Няма да гласува	1,65	1,56
Етническа принадлежност		
Българин	1,64	1,64
Турчин	1,51	1,60
Българо-мохамеданин	1,71	1,22
Циганин	1,76	1,77

Таблица 7 Журналистите предизвикат дискусии в медиите по специфичните проблеми на хората:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възrastова група		
18 – 19 години	1,12	1,17
20 – 29 години	1,04	1,03
30 – 39 години	1,01	1,05
40 – 49 години	1,09	1,01
50 – 59 години	1,01	1,00
60 – 69 години	1,15	1,01
70 – 79 години	0,98	1,15
над 80 години	0,65	1,00
Образование		
По-ниско от средно	0,98	1,00
Средно	1,04	1,07
Полувисше	1,26	1,03
Висше	1,15	0,96
Местоживееене		
София	1,13	1,08
Голям град	1,10	1,01
Малък град	1,04	1,06
Село	0,95	1,04
Материално положение		

Много добро	-	2,00
Добро	-	1,19
Нито добро - нито лошо	-	1,09
Лошо	-	0,96
Много лошо	-	0,99
Социална група		
Учащи	1,15	1,13
Работещи	1,09	0,98
Безработни	0,94	1,20
Пенсионери	1,00	1,02
Политически вот		
ОДС	1,07	1,09
Демократична левица	0,96	0,93
ОНС	0,98	1,14
Евролевица	0,94	1,57
БББ	1,18	1,11
Други партии	1,00	1,00
Няма да гласува	1,06	1,05
Етническа принадлежност		
Българин	1,04	1,06
Турчин	1,04	0,98
Българо-мохамеданин	0,86	1,15
Циганин	1,31	0,53

Таблица 8 Журналистите информират своевременно общественоста за належащите проблеми на хората:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	1,12	1,21
20 – 29 години	0,89	0,82
30 – 39 години	0,75	0,71
40 – 49 години	0,86	0,80
50 – 59 години	0,82	0,85
60 – 69 години	0,94	0,91
70 – 79 години	0,90	0,84
над 80 години	0,91	0,67
Образование		
По-ниско от средно	0,88	0,90
Средно	0,84	0,82
Полувисше	0,95	0,82
Висше	0,92	0,57

Местоживеене		
София	0,96	0,82
Голям град	0,91	0,82
Малък град	0,83	0,75
Село	0,84	0,90
Материално положение		
Много добро	-	0,00
Добро	-	1,06
Нито добро - нито лошо	-	0,83
Лошо	-	0,77
Много лошо	-	0,81
Социална група		
Учаци	1,15	1,06
Работещи	0,83	0,78
Безработни	0,79	0,91
Пенсионери	0,91	0,83
Политически вот		
ОДС	0,93	0,83
Демократична левица	0,66	0,82
ОНС	0,60	0,76
Евролевица	0,72	1,04
БББ	1,18	0,67
Други партии	0,68	1,20
Няма да гласува	0,94	0,83
Етническа принадлежност		
Българин	0,88	0,83
Турчин	0,92	0,76
Българо-мохамеданин	1,06	1,14
Циганин	0,23	0,75

Таблица 9 Журналистите привличат широк кръг от хора за участие в дискусии:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	0,86	0,13
20 – 29 години	0,66	0,62
30 – 39 години	0,49	0,40
40 – 49 години	0,73	0,61
50 – 59 години	0,59	0,51
60 – 69 години	0,84	0,68
70 – 79 години	0,59	0,58

над 80 години	0,95	1,00
Образование		
По-ниско от средно	0,66	0,69
Средно	0,70	0,55
Полувисше	0,56	0,56
Висше	0,56	0,15
Местоживееене		
София	0,63	0,59
Голям град	0,71	0,50
Малък град	0,62	0,57
Село	0,69	0,61
Материално положение		
Много добро	-	1,50
Добро	-	0,61
Нито добро - нито лошо	-	0,59
Лошо	-	0,46
Много лошо	-	0,61
Социална група		
Учащи	0,75	0,70
Работещи	0,59	0,46
Безработни	0,72	0,67
Пенсионери	0,73	0,62
Политически вот		
ОДС	0,71	0,56
Демократична левица	0,58	0,58
ОНС	0,45	0,59
Евролевица	0,56	0,96
БББ	0,73	0,63
Други партии	0,19	0,67
Няма да гласува	0,69	0,54
Етническа принадлежност		
Българин	0,66	0,54
Турчин	0,91	0,86
Българо-мохамеданин	0,11	1,21
Циганин	1,07	0,07

Според една не малка част от запитаните в България съществува цензура върху свободата на словото.

3. Държавната регулация и свободата на медиите

По въпроса за начина на регулиране на отношенията между медиите и държавата в българското общество не съществува единно становище. Проведените изследвания регистрират една вътрешна напрегнатост и противоречивост на масовото съзнание по този въпрос. Индикатор за това е наличието на две противоположни мнения по проблема за степента на държавна намеса в дейността на медиите. Според 40% от гражданите, запитани през февруари 1999 година, в България съществува цензура върху свободата на словото. Несъгласните с едно подобно твърдение са по-малко. Една трета от респондентите не

подкрепят тезата, че в нашата страна съществува цензура върху свободата на словото. Това относително равномерно разпределение на двете мнения по въпроса задава и стойността на индекса на съгласие с горното твърдение - 0,23.

Таблица 10 Степен на съгласие с изброените твърдения:

	май '98	Февр. '99
В България съществува цензура върху свободата на словото	-	0,23
Вестниците и списанията не би трябвало никога да бъдат забранявани по политически причини	1,57	1,60
Правителството би трябвало да контролира дейността на радиото, телевизията и пресата	-0,31	-0,50
Само държавата би трябвало да бъде собственик на вестниците, списанията, радиото и телевизията	-0,98	- 0,94
Частните средства за масово осведомяване винаги ще бъдат по-обективни от държавните	0,32	0,16

Твърдението, че в България съществува цензура върху свободата на словото е значително по-разпространено сред младите хора, висшистите, учащите, безработните и частните предприемачи, хората с висок жизнен стандарт, жителите на големите градове и столицата отколкото сред възрастните, тези с основно образование, пенсионерите и работниците, с лошо финансово положение, живеещите в селата. Съответно в първите групи индексът на съгласие е значително по-висок отколкото сред другите социални категории.

Избирателите на управляващата партия са склонни в много по-малка степен да подкрепят мнението, че в страната съществува цензура върху свободата на словото, отколкото гласоподавателите на опозицията. Ако индексът на съгласие сред електората на ОДС е отрицателен (-0,14), т.е. доминира несъгласието с последното твърдение, то сред избирателите на БСП и тези на Евролевицата неговата стойност е 0,42 и съответно 0,48 (Виж Таблица 11).

В общественото мнение е налице консенсус, че вестници и списания не трябва да бъдат забранявани по политическа причина

Още по-категорично е общественото мнение, когато въпросът бъде поставен на нормативно, а не на фактическо ниво. Над две трети от българите подкрепят твърдението, че вестниците и списанията не би трябвало никога да бъдат забранявани по политически причини. Поради тази причина индексът на съгласие по този въпрос сред гражданите има изключително висока стойност - 1,60. Едва 6% са тези, които застъпват противоположното становище по същия въпрос. Тези мнения са устойчиви във времето и не търпят съществени изменения за периода март 1998 - февруари 1999 година.

Твърдението, че вестниците при определени обстоятелства могат да бъдат забранявани по политически причини се споделя повече от възрастните, отколкото от младите. Съответно индексът на съгласие сред хората до 30 години е 1,63, а сред тези над 60 години - 1,49. Според образователния ценз не са регистрирани съществени

различия. Средно 5% както от висшистите, така и от хората със средно или основно образование са склонни да подкрепят една държавна намеса спрямо свободата на словото. За разлика от това, имущественият статус оказва влияние върху избора на позиция по този въпрос. Мнението, че вестниците при определени обстоятелства могат да бъдат забранявани по политически причини се споделя повече от хората в лошо или средно за страната финансово положение - стойността индекса е 1,52. Обратно, гражданите с висок жизнен стандарт са по-малко склонни да подкрепят последното твърдение. Индексът на съгласие сред тях е значително по-висок - 1,72. Подобна зависимост е налице и според местоживеенето. Жителите на големите градове и столицата в по-голяма степен не подкрепят политическите мерки срещу свободата на словото отколкото живеещите в селата (1,63 срещу 1,53 индекс на съгласие във втората категория).

Политическите предпочитания не предопределят избора на мнение по този въпрос. Несъществена част както от избирателите на десницата, така и на левите политически сили в страната защитават тезата за една радикална държавна намеса в дейността на медиите (Виж Таблица 12).

Една значима част от българските граждани са склонни да приемат пряка намеса на изпълнителната власт в дейността на медиите.

Когато обаче се оценява необходимостта от контрол от страна на изпълнителната власт върху информационните източници в страната, получените отговори се различават съществено.

Проведените изследвания регистрират наличието на две, макар и не еднакво разпространени в българското общество, мнения. Според половината от запитаните правителството не би трябвало да контролира дейността на радиото, телевизията и пресата. Обратно, според всеки трети, изпълнителната власт би трябвало да упражнява пряко влияние върху дейността на средствата за масово осведомяване. Това съотношение на мненията предопределя и отрицателните стойности на индекса.

За изследвания период защитниците на втората теза са намалели съществено. Така ако през май 1998 година индексът на съгласие е бил -0,31, то през февруари 1999 той вече е - 0,50 (Виж Таблица 10).

За същия период от време обаче, в социалната принадлежност на гражданите, стоящи зад горните мнения не са настъпили значими изменения. Сред запитаните, които подкрепят тезата, че правителството не би трябвало да контролира дейността на медиите преобладават младите и хората от средното поколение (-0,84), учащите и работещите (-0,81), висшистите и тези със средно образование (-1,14), жителите на големите градове и столицата (-0,91), имащите среден и висок жизнен стандарт (-0,67), избирателите на ОДС и Евролевицата (-0,73).

Обратно, сред запитаните, които приемат намесата на изпълнителната власт в дейността на медиите доминират възрастните хора (-0,12), пенсионерите (-0,03), хората със средно и по-ниско образование (0,00), жителите на малките градове и селата (-0,14), бедните и гражданите в тежко финансово състояние (-0,15), гласоподавателите

на БСП (-0,07) (Виж Таблица 13).

Когато се смени гледната точка и въпросът се постави в морален план мнението на гражданите, че е необходима принуда, регулираща дейността на медиите, става още по-категорично.

Така например, през февруари 1999 година над две трети от запитаните споделят тезата, че контролът върху съдържанието на филмите и списанията е необходим, за да могат да се спазват моралните норми. Несъгласните с последното становище са три пъти по-малко - 21%.

Това съотношение на мненията говори, че в българското общество съществува устойчива представа за моралната неадекватност на редица информационни източници. Според огромното мнозинство от българските граждани дейността на медиите изисква строги ограничения поне в един неин аспект - последователното придържане към строгите правила на професионалната етика.

Мнозинството от запитаните категорично не приемат държавният монопол върху информационните източници в страната

От гледна точка на опозицията “частно - държавно” регистрираме две, макар и неравностойни по своите обществени мащаби мнения.

Според две трети от запитаните, държавата не може да има монопол върху информационните източници в българското общество.

Според 19% обаче, само държавата би трябвало да бъде собственик на вестниците, списанията, радиото и телевизията. Това съотношение на мненията предопределя и отрицателните стойности на индекса: -0,98 през май 1998, съответно -0,94 през февруари 1999 година.

Трябва да се отбележи, че за последната половин година не са настъпили съществени промени както в степента на разпространеност, така и в социалния състав на споделящите горните две мнения.

Наличието единствено на държавна собственост върху информационните източници в страна се защитава от няколко категории граждани. Първо, хората над 50 години. Сред тях индексът на съгласие е по-висок отколкото сред другите възрастови групи. Второ, нискообразованите - с основно и по-ниско образование. Една четвърт от тях споделят тази теза, докато от висшистите - едва 7%. Трето, избирателите на БСП - стойността на индекса сред тях е -0,52 срещу -1,12 сред електората на ОДС. Четвърто, хората в изключително тежко финансово положение. Близо една четвърт от тях са дали положителен отговор, докато сред богатите процентът е незначителен. Съответно индексът сред първата категория е -0,68, докато сред вторите - 1,67. И накрая, запитаните, които отричат сегашния модел на обществено развитие на нашата страна. Всеки четвърти от споделящите мнението, че нещата в България вървят в погрешна посока е привърженик на държавния монопол върху средствата за масово осведомяване. Подобно становище се споделя едва от 13% от гражданите, според които страната се развива в

правилна посока (Виж Таблица 14).

По въпроса за обективността на информацията в плоскостта частни - държавни медии общественото мнение е значително по-силно разделено. През февруари 1999 година над 40% от запитаните споделят становището, че частните средства за масово осведомяване са по-обективни от държавните. Обратно, една трета са подкрепящите противоположното мнение по същия въпрос. Прави впечатление, че всеки четвърти не може да даде еднозначен отговор. Според тази съществена част от българското общество формата на собственост върху даден информационен източник не е достатъчен критерий и единствен гарант за неговата обективност.

За периода май 1998 - февруари 1999 година е налице съществена промяна в стойността на индекса на съгласие по този въпрос - от 0,32 на 0,16. Което е индикатор за едно съществено увеличение на несъгласните с тезата, че частните медии са по-обективни от държавните (Виж Таблица 10).

Българските граждани са разделени в своите оценки относно качеството на предлаганата информация. Около 40 % определят частните медии като пообективни, а всеки трети - посочва държавните.

От кои социални групи се рекрутират защитниците на тези две противоположни мнения?

Сред споделящите твърдението, че частните медии винаги ще бъдат по-обективни от държавните преобладават хората до 40 годишна възраст, висшистите и тези със средно образование, столичани, учащите и работещите, гражданите в добро финансово положение, избирателите на ОДС и Евролевицата, подкрепящите пазарните реформи и посоката на развитие на страната. Сред тези категории граждани индексът на съгласие има положителни стойности като достига до 0,80.

Обратно, сред несъгласните с последната теза доминират хората от третата възраст, тези с по-ниски образователни степени, държавните служители на различни равнища, гражданите с жизнен стандарт под средния за страната, гласоподавателите на БСП, защитниците на планово регулирана икономика, отричащи правилността на общественото развитие на страната. Сред тези социални групи индексът на съгласие клони към нула и дори придобива отрицателни стойности (Виж Таблица 15).

От кого в най-голяма степен трябва да зависи контролът върху обективността на информацията?

Както през май 1998, така и през февруари 1999 година по този въпрос в българското общество не съществува единно становище. Няколко са доминиращите мнения, при това те са еднакво споделяни от гражданите. Според 19% от запитаните контролът върху обективността на информацията трябва да се осъществява от самите медии. Други 19%, твърдят че регулирането на обективността на информацията е функция на самите журналисти - автори на дадените материали. А според трети 18% с тази задача трябва да се заеме външна, при това държавна институция - Националният съвет за

радио и телевизия.

Общественото мнение е склонно да подкрепи един стриктен контрол върху обективността на предлаганата от медиите информация

Не можем да не отбележим, че съществува и едно четвърто становище по въпроса. Само по себе то се явява контрапоза на всички останали. Според 13% от гражданите не би трябвало да има какъвто и да било контрол върху обективността на излъчваната информация. Тази относително малка част от нашето общество е най-радикално настроената. Тя не допуска каквато и да било намеса (както външна за дадената медия, така и вътре в самата нея) върху начина, по който се информира българската общественост. Според нея, информацията трябва да бъде отразявана и предавана такава каквато е, в нейния естествен и неподправен вид.

Таблица 11 България съществува цензура върху свободата на словото:

	февруари '99
Възрастова група	
18 – 19 години	0,36
20 – 29 години	0,25
30 – 39 години	0,46
40 – 49 години	0,18
50 – 59 години	0,07
60 – 69 години	0,25
70 – 79 години	0,06
над 80 години	0,25
Образование	
По-ниско от средно	0,16
Средно	0,31
Полувисше	0,24
Висше	-0,03
Местоживее	
София	0,13
Голям град	0,30
Малък град	0,24
Село	0,17
Материално положение	
Много добро	1,33
Добро	-0,01
Нито добро - нито лошо	0,28
Лошо	0,26
Много лошо	0,13
Социална група	
Учащи	0,09
Работещи	0,18
Безработни	0,40

Пенсионери	0,23
Политически вот	
ОДС	-0,14
Демократична левица	0,42
ОНС	1,00
Евролевица	0,48
БББ	1,00
Други партии	0,36
Няма да гласува	0,35
Етническа принадлежност	
Българин	0,24
Турчин	0,19
Българо-мохамеданин	-0,31
Циганин	0,33

Таблица 12 Вестници и списания не би трябвало никога да бъдат забранявани по политически причини:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възrastова група		
18 – 19 години	1,71	1,60
20 – 29 години	1,69	1,63
30 – 39 години	1,62	1,75
40 – 49 години	1,56	1,53
50 – 59 години	1,49	1,59
60 – 69 години	1,54	1,49
70 – 79 години	1,50	1,61
над 80 години	1,23	1,44
Образование		
По-ниско от средно	1,43	1,52
Средно	1,62	1,62
Полувисше	1,88	1,67
Висше	1,73	1,67
Местоживееие		
София	1,71	1,63
Голям град	1,64	1,60
Малък град	1,58	1,68
Село	1,44	1,53
Материално положение		
Много добро	-	0,67
Добро	-	1,72
Нито добро - нито лошо	-	1,65

Лошо	-	1,56
Много лошо	-	1,52
Социална група		
Учащи	1,82	1,69
Работещи	1,59	1,63
Безработни	1,67	1,63
Пенсионери	1,45	1,53
Политически вот		
ОДС	1,58	1,62
Демократична левица	1,38	1,54
ОНС	1,61	1,40
Евролевица	1,39	1,92
БББ	1,56	1,89
Други партии	1,76	1,73
Няма да гласува	1,59	1,60
Етническа принадлежност		
Българин	1,59	1,61
Турчин	1,50	1,44
Българо-мохамеданин	1,23	1,58
Циганин	1,45	1,68

Таблица 13 Правителството би трябвало да контролира дейността на радиото, телевизията и пресата:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	-0,53	-0,72
20 – 29 години	-0,78	-0,74
30 – 39 години	-0,55	-0,84
40 – 49 години	-0,50	-0,82
50 – 59 години	-0,06	-0,47
60 – 69 години	0,02	-0,12
70 – 79 години	0,51	0,37
над 80 години	0,12	0,29
Образование		
По-ниско от средно	0,23	0,00
Средно	-0,57	-0,63
Полувисше	-0,68	-0,93
Висше	-0,90	-1,14
Местоживееие		
София	-0,42	-0,91

Голям град	-0,50	-0,60
Малък град	-0,54	-0,51
Село	0,19	-0,14
Материално положение		
Много добро	-	-1,00
Добро	-	-0,49
Нито добро - нито лошо	-	-0,67
Лошо	-	-0,52
Много лошо	-	-0,15
Социална група		
Учаци	-0,78	-0,69
Работещи	-0,60	-0,81
Безработни	-0,22	-0,56
Пенсионери	0,22	-0,03
Политически вот		
ОДС	-0,51	-0,51
Демократична левица	-0,05	-0,07
ОНС	-0,22	-0,43
Евролевица	-0,68	-0,73
БББ	-0,90	-0,22
Други партии	-0,18	-0,57
Няма да гласува	-0,19	-0,68
Етническа принадлежност		
Българин	-0,35	-0,54
Турчин	-0,09	-0,06
Българо-мохамеданин	0,21	-0,12
Циганин	0,35	-0,53

Таблица 14 Само държавата би трябвало да бъде собственик на вестниците, списанията, радиото и телеви-зията:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	-1,48	-1,04
20 – 29 години	-1,39	-1,19
30 – 39 години	-1,25	-1,22
40 – 49 години	-1,13	-1,11
50 – 59 години	-0,86	-0,86
60 – 69 години	-0,58	-0,62
70 – 79 години	-0,18	-0,47
над 80 години	-0,61	0,14

Образование		
По-ниско от средно	-0,52	-0,49
Средно	-1,20	-1,10
Полувисше	-1,14	-1,02
Висше	-1,58	-1,51
Местоживееие		
София	-1,34	-1,48
Голям град	-1,12	-0,96
Малък град	-1,09	-0,84
Село	-0,55	-0,71
Материално положение		
Много добро	-	-1,67
Добро	-	-1,17
Нито добро - нито лошо	-	-1,03
Лошо	-	-0,94
Много лошо	-	-0,68
Социална група		
Учащи	-1,49	-1,58
Работещи	-1,25	-1,20
Безработни	-1,01	-0,89
Пенсионери	-0,42	-0,53
Политически вот		
ОДС	-1,27	-1,12
Демократична левица	-0,41	-0,52
ОНС	-0,81	-0,76
Евролевица	-1,12	-1,13
БББ	-1,60	-1,22
Други партии	-0,90	-1,08
Няма да гласува	-0,94	-0,93
Етническа принадлежност		
Българин	-1,01	-0,97
Турчин	-0,95	-0,82
Българо-мохамеданин	-0,47	0,29
Циганин	-0,49	-1,09

Таблица 15 Частните средства за масово осведомяване винаги ще бъдат по обективни от държавните:

	<i>май '98</i>	<i>февруари '99</i>
Възрастова група		
18 – 19 години	0,50	0,63

20 – 29 години	0,51	0,58
30 – 39 години	0,56	0,33
40 – 49 години	0,53	0,21
50 – 59 години	0,10	-0,02
60 – 69 години	-0,04	-0,12
70 – 79 години	-0,42	-0,38
над 80 години	0,00	-0,57
Образование		
По-ниско от средно	0,24	-0,07
Средно	0,38	0,26
Полувисше	0,51	0,19
Висше	0,17	0,24
Местоживееие		
София	0,41	0,50
Голям град	0,27	0,09
Малък град	0,40	0,22
Село	0,16	0,01
Материално положение		
Много добро	-	1,33
Добро	-	0,40
Нито добро - нито лошо	-	0,25
Лошо	-	0,11
Много лошо	-	-0,06
Социална група		
Учаци	0,36	0,41
Работещи	0,54	0,30
Безработни	0,23	0,28
Пенсионери	-0,20	-0,17
Политически вот		
ОДС	0,45	0,34
Демократична левица	-0,14	-0,15
ОНС	0,26	0,29
Евролевица	0,09	0,83
БББ	0,63	1,00
Други партии	0,58	0,00
Няма да гласува	0,29	0,16
Етническа принадлежност		
Българин	0,28	0,16
Турчин	0,48	-0,10
Българо-мохамеданин	0,85	0,25
Циганин	0,81	0,80

4. Медиите - обективност и свобода на изразяване

4.1. Вестниците

Обективността на информацията е най-значимата причина за избор на даден вестник, радиостанция или телевизионен канал

Получените през февруари 1999 година данни показват, че най-значимата причина, поради която хората предпочитат да четат даден вестник е обективността на информацията в него. Над две трети от запитаните са посочили този отговор като изключително важен.

На второ място по степен на важност запитаните са посочили тематичното разнообразие на предлаганата информация - 63% са отбелязали този отговор като основен фактор за читаемостта на даден вестник, а всеки четвърти - като по-скоро важен.

Следващите по значимост отговори пряко визират връзката между медиите и гражданското общество. Според всеки втори, журналистически материали отразяващи проблемите на обикновените граждани и представяне на мнения на граждани по актуални проблеми са много важни причини, поради които хората предпочитат даден вестник. Тук една трета от запитаните са посочили отговора като по-скоро важна причина.

На последните две места в тази класация са посочени наличието на ясна авторска позиция на журналистите и критичен тон на статиите. Тези, които определят тези критерии като много важна причина за четене на даден вестник са средно 42%, а според всеки трети наличието на тези два компонента е по-скоро важна причина отколкото обратното.

Прави впечатление, че като цяло отрицателните отговори относно всички изброени по-горе критерии за читаемостта на даден вестник са много малко. Това от своя страна означава, че в общественото съзнание съществува една устойчива представа за критериите, които правят един вестник популярен сред аудиторията.

4.2. Радиостанциите

Сходна е и получената картина на обществените предпочитания към дадена радиостанция. И тук на първо място запитаните поставят обективността на предлаганата информация като причина за наличието на обществен интерес. Според 74% от запитаните това качество на радио-предаванията е много важна причина за тяхната популярност, а според 18% - е по-скоро важна.

На второ място отново е разнообразието на обсъжданите теми - посочени като много важна причина от две трети, а като по-скоро важна от всеки четвърти. Следващите три места отново се заемат от проблеми пряко свързани с функционирането на гражданското общество. Според всеки втори респондент предаванията, отразяващи проблемите на обикновените граждани, участието на гражданите в тях и директно включване на телефонни обаждания са много важни причини, поради които хората предпочитат да слушат дадена радиостанция. Всеки трети е посочил последните три компонента от дейността на една медия като по-скоро важна причина, отколкото

обратното.

На последните места запитаните отново са посочили наличието на собствено мнение на журналистите и разнообразието на темите като ключови критерии, формиращи обществените предпочитания към даден радиоканал.

И тук, както при избора на вестник, отрицателните отговори са минимално количество. Фактически, най-значимите несъгласия са по въпроса за участието на гражданите в предаванията и директното включване на техните телефонни обаждания. Според 10% от запитаните последните две причини, поради които хората биха слушали дадена радиостанция не са важни.

4.3. Телевизиите

Структурата на обществените предпочитания към даден телевизионен канал е сходна с тази на радиоефира и пресата. На първо място, далеч изпреварващ останалите по своя относителен дял, е отговорът “обективност на информацията”. Според 77% от запитаните това е основната причина, поради която хората предпочитат да гледат даден телевизионен канал. Отрицателните отговори тук са несъществена величина.

Втората по важност причина за формирането на предпочитанията на гражданите към даден вестник, радиостанция или телевизионен канал е тематичното разнообразие на предлаганата информация.

Втората по важност причина за формиране на зрителския интерес е разнообразието на темите на даден телевизионен канал. Този отговор е посочен от две трети от запитаните. Следват отговори свързани с възможностите за директно гражданско участие в дейността на електронните медии. Според всеки втори запитан участник на гражданите в предаванията, директното включване на техни обаждания и тематични предавания, отразяващи проблемите на обикновените граждани са основни причини, формиращи зрителската аудитория. Тук отрицателните отговори са средно в рамките на 8%.

На следващите две места, но посочени също от значими обществени групи, са критичният тон на телевизионните предавания и наличието на собствено мнение на журналистите. Тези два критерия за формирането на устойчив зрителски интерес към даден телевизионен канал са посочени средно от половината от всички запитани.

Получените емпирични данни ни дават основание да твърдим, че е налице една устойчива нормативна структура на обществените предпочитания към различните информационни източници в страната. **Основен критерий служещ като причина за формиране и удържане във времето на интереса на гражданите към определена медия е обективността на предлаганата от нея информация.** Не по-малко съществени моменти при изграждането на обществените оценки за ефективността на дадено средство за масово осведомяване е прякото гражданско участие (участие на живо в предаванията, тематични предавания за проблемите на гражданите, преки телефонни включвания на граждански мнения и пр.) в дейността на самите

медии. Същевременно, наличието на гражданска позиция на журналистите и критичен дух на техните предавания също служат като критерий при избора на вестник, радиостанция или телевизионен канал.

Една от основните функции на средствата за масово осведомяване е да служат като инструмент за решаване на актуалните обществени проблеми. Каква структурата на обществените оценки за дейността на българските медии от тази гледна точка?

Таблица 16 В каква степен вестниците, списанията, радиото и телевизията въздействат за решаването на:

	Май '98	февруари '99
Политически проблеми	0,49	0,22
Проблеми на културата	0,19	0,26
Икономически проблеми	0,10	-0,22
Социални проблеми	-0,05	-0,13
Проблеми на здравеопазването	-0,15	-0,18
Проблеми на образованието	-0,15	-0,24
Проблеми на екологията	-0,26	-0,27
Градоустройствени проблеми	-0,76	-0,76

На първо място, налице е висока степен на съгласие сред гражданите, че вестниците, радиото и телевизията в България спомагат за решаването на **политическите проблеми** в страната. Тук стойността на индекса е положителна и е в рамките на 0,49 през май 1998 година. През февруари 1999 година тя е 0,22.

Според общественото мнение в най-висока степен медиите въздействат за решаване на политическите проблеми. На второ място са посочени проблемите на културата, а на трето - икономическите проблеми

Вторите по важност проблеми, отразявани в средствата за масово осведомяване, са тези свързани с **културата**. Близко 40% от запитаните споделят мнението, че в една значителна степен българските медии оказват влияние при тяхното решаване. Всеки пети обаче не е съгласен с последното твърдение. В началото на настоящата година индексът на съгласие сред гражданите по този проблем е 0,26. Спрямо средата на миналата година е регистрирано съществено увеличение на положителните оценки.

Според степента на важност в информационната политика на медиите, на трето място през май 1998 година общественото мнение поставя **икономическите проблеми**. Трябва да се отбележи обаче, че ако в началото на изследвания период стойността на индекса е положителна: 0,10, то в края тя вече е под нулата: - 0,22. Тази рязка промяна в обществените оценки е индикатор за недостатъчното място, което заема икономическата проблематика в дейността на медиите.

Подобно е и становището на общественото мнение по въпроса доколко медиите отделят внимание на **социалните проблеми** на

По-ниско от средно	-0,27	-0,35	-0,28	-0,34	-0,31	-0,33	0,29	0,10
Средно	-0,05	-0,09	0,13	-0,02	-0,03	-0,16	0,61	0,26
Полувисше	-0,09	0,17	0,00	0,24	0,06	-0,11	0,49	0,31
Висше	-0,11	-0,39	0,04	-0,27	-0,22	-0,48	0,73	0,27
Местоживеене								
София	-0,14	-0,03	0,14	0,11	-0,14	-0,12	0,75	0,41
Голям град	-0,06	-0,12	-0,01	-0,06	-0,20	-0,22	0,31	0,33
Малък град	-0,16	-0,24	-0,01	-0,29	-0,05	-0,36	0,60	0,07
Село	-0,21	-0,30	-0,22	-0,22	-0,25	-0,24	0,38	0,07
Материално положение								
Много добро	-	-1,33	-	-1,00	-	-0,33	-	0,67
Добро	-	-0,36	-	-0,18	-	-0,58	-	0,09
Нито добро - нито лошо	-	-0,06	-	0,04	-	-0,11	-	0,37
Лошо	-	-0,20	-	-0,18	-	-0,28	-	0,28
Много лошо	-	-0,30	-	-0,32	-	-0,29	-	-0,11
Социална група								
Учаци	0,06	-0,08	0,46	0,11	0,15	-0,06	0,89	0,31
Работещи	-0,08	-0,18	0,06	-0,08	-0,09	-0,29	0,50	0,26
Безработни	-0,30	-0,16	-0,25	-0,16	-0,27	-0,14	0,38	0,19
Пенсионери	-0,23	-0,22	-0,21	-0,24	-0,27	-0,26	0,47	0,14
Политически вот								
ОДС	0,03	-0,08	0,18	0,05	0,00	-0,15	0,66	0,25
Демократична левица	-0,19	-0,11	-0,13	-0,21	-0,01	-0,16	0,36	0,36
ОНС	0,02	-0,76	-0,25	-0,42	-0,17	-0,72	0,25	-0,31
Евролевица	-0,17	0,17	-0,11	0,21	-0,35	0,45	0,33	0,57
БББ	0,00	0,00	-0,30	0,11	-0,20	0,56	0,70	0,56
Други партии	-0,66	-0,39	-0,39	-0,20	-0,67	-0,43	0,44	0,08
Няма да гласува	-0,25	-0,24	-0,16	-0,16	-0,22	-0,31	0,46	0,08
Етническа принадлежност								
Българин	-0,13	-0,14	0,00	-0,10	-0,13	-0,22	0,52	0,25
Турчин	-0,30	-0,86	-0,49	-0,73	-0,47	-0,85	0,36	-0,21
Българо-мохамеданин	-0,47	0,00	-0,35	0,65	-0,69	0,25	0,48	-0,13
Циганин	0,60	-0,33	0,53	-0,32	0,51	-0,23	-0,02	0,32

Таблица 18 В каква степен вестниците, списанията, радиото и телевизията въздействат за решаване на:

	<i>Икономически проблеми</i>	<i>Проблеми на културата</i>	<i>Проблеми на екологията</i>	<i>Градоустройствени проблеми</i>
--	------------------------------	------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------

	май '98	фев. '99	май '98	фев. '99	май '98	фев. '99	май '98	фев. '99
Възrastова група								
18 – 19 години	0,54	0,25	0,24	0,00	-0,05	-0,27	-0,44	-0,64
20 – 29 години	0,19	-0,32	0,13	0,34	-0,14	-0,11	-0,62	-0,66
30 – 39 години	0,08	-0,35	0,18	0,25	-0,37	-0,24	-0,73	-0,97
40 – 49 години	0,16	-0,06	0,28	0,29	-0,21	-0,29	-0,8	-0,73
50 – 59 години	-0,05	-0,19	0,18	0,24	-0,34	-0,35	-0,85	-0,69
60 – 69 години	0,11	-0,26	0,18	0,33	-0,20	-0,26	-0,82	-0,72
70 – 79 години	0,09	-0,34	0,12	0,22	-0,21	-0,31	-0,79	-0,87
над 80 години	-0,41	0,00	-0,17	0,27	-0,44	-0,11	-0,65	-0,60
Образование								
По-ниско от средно	0,12	-0,38	0,09	0,20	-0,41	-0,33	-0,86	-0,79
Средно	0,26	-0,16	0,25	0,23	-0,16	-0,22	-0,68	-0,74
Полувисше	0,26	-0,07	0,32	0,51	-0,11	-0,30	-0,85	-0,77
Висше	0,13	-0,16	0,18	0,47	-0,24	-0,35	-0,68	-0,74
Местоживееене								
София	0,40	0,05	0,30	0,39	-0,27	-0,41	-0,45	-0,63
Голям град	0,02	-0,10	0,18	0,32	-0,20	-0,26	-0,75	-0,62
Малък град	0,13	-0,46	0,23	0,19	-0,22	-0,31	-0,84	-0,96
Село	-0,04	-0,33	0,05	0,17	-0,36	-0,14	-0,86	-0,84
Материално положение								
Много добро	-	0,67	-	-0,67	-	-1,67	-	-2,00
Добро	-	-0,31	-	-0,23	-	-0,36	-	-0,78
Нито добро - нито лошо	-	-0,08	-	0,46	-	-0,16	-	-0,60
Лошо	-	-0,19	-	0,23	-	-0,30	-	-0,80
Много лошо	-	-0,50	-	0,15	-	-0,35	-	-0,93
Социална група								
Учаци	0,43	-0,12	0,42	0,37	-0,15	-0,11	-0,53	-0,47
Работещи	0,15	-0,17	0,23	0,24	-0,20	-0,33	-0,71	-0,82
Безработни	-0,07	-0,26	0,05	0,39	-0,49	-0,09	-0,82	-0,72
Пенсионери	0,04	-0,31	0,12	0,23	-0,26	-0,31	-0,85	-0,74
Политически вот								
ОДС	0,24	-0,11	0,28	0,51	-0,13	-0,15	-0,67	-0,64
Демократична левица	0,05	-0,19	0,19	0,24	-0,24	-0,02	-0,70	-0,58
ОНС	0,11	-0,79	0,07	-0,20	-0,48	-0,77	-0,88	-1,22
Евролевица	-0,08	0,23	0,29	0,45	-0,11	0,05	-0,65	-0,62
БББ	0,20	0,38	1,00	0,56	-0,33	-0,13	-1,30	-0,67
Други партии	-0,26	-0,36	-0,29	0,17	-0,92	-0,54	-1,26	-0,93
Няма да гласува	0,05	-0,35	0,14	0,18	-0,28	-0,30	-0,79	-0,83
Етническа принадлежност								
Българин	0,13	-0,19	0,20	0,28	-0,23	-0,26	-0,74	-0,73

Турчин	0,00	-0,83	-0,01	-0,02	-0,58	-0,61	-1,11	-1,14
Българо-мохамеданин	0,35	-0,31	0,67	-0,06	0,19	0,00	-0,06	-0,81
Циганин	-0,59	-0,21	-0,15	0,09	-0,75	-0,33	-0,93	-0,76